

Veilig jeugdwerk

1. Is ons jeugdwerk veilig?

De meeste mensen praten niet (zomaar) over misbruik, ongewenste ervaringen of gevoelens van onveiligheid. Dat geldt voor volwassenen en voor kinderen.

“Onze tieners zeggen er nooit iets over, dus het zit wel goed.”

“Wij kennen onze vrijwilligers in het jeugdwerk toch, dat zijn hele aardige mensen.”

“Beleid voor veilig jeugdwerk? Bij ons is er niets aan de hand, dus is het niet nodig. Je moet geen problemen maken die er niet zijn.”

Dit zijn veel voorkomende gedachten. Maar ze zijn niet terecht.

De meeste mensen praten niet (zomaar) over misbruik, ongewenste ervaringen of gevoelens van onveiligheid. Dat geldt voor volwassenen en voor kinderen.

Ook binnen jouw jeugdwerk heb je kans dat er kinderen en jongeren zijn die ervaringen hebben met misbruik, geweld of het ervaren van onveilige gezagsrelaties.

Voor de meeste kinderen en jongeren - en ook volwassenen trouwens - is de drempel heel hoog om iets te zeggen van een nare bejegening, een ongewenste ervaring of een onveilig gevoel. Het is de verantwoordelijkheid van volwassenen om een veilige gemeenschap te vormen voor kinderen en jongeren.

Ongelijke gezagsverhoudingen

Als je een ambt of andere functie in de kerk hebt, brengt dat een bepaalde gezagspositie met zich mee ten opzichte van anderen. Ook als we zelf niet uit zijn op die ongelijkheid, of zelf geen hiërarchie ervaren.

Dat geldt zeker voor het jeugdwerk, waarbij de ongelijkheid door leeftijd al evident is. Daarnaast ben je als jeugdleider voor veel kinderen en jongeren ook een identificatiefiguur.

A. Denk niet: bij ons komt het niet voor

Besef dat ongewenste bejegening, grensoverschrijdend gedrag of misbruik van scheve gezagsverhoudingen ook binnen de kerk voor kunnen komen.

B. Agendeer en bespreek veilig jeugdwerk

En doe dat niet eenmalig, maar regelmatig.

C. Maak gebruik van middelen die veilig jeugdwerk ondersteunen

Maak bijvoorbeeld gebruik van VOG's, gedragsregels, zorgvuldige selectie van je vrijwilligers, en stel vertrouwenspersonen aan.

2. Bouwstenen voor veilig jeugdwerk

Er zijn allerlei middelen om met elkaar te werken aan veilig jeugdwerk. We sommen ze hieronder voor je op.

Vooropgesteld: laat je niet ontmoedigen door de veelheid van mogelijkheden. Kies wat past bij jullie gemeente. Er is wel één bouwsteen onmisbaar voor een veilig fundament: werken aan bewustwording.

Bewustwording

Ieder kind en iedere jongere heeft recht op een veilige plek in de kerk. De omgang met jeugd brengt extra verantwoordelijkheid met zich mee: volwassenen moeten de grens van en voor kinderen bewaken en beschermen.

Realiseer je daarbij het volgende:

1. Scheve gezagsverhouding

De gezagsverhouding tussen leiding en jeugd is altijd ongelijk. Leidinggevend in het jeugdwerk zijn in zekere zin rolmodel. Ook heeft de leiding grotere verantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid. Dus ook al ben je nog zo laagdrempelig, kindvriendelijk in de omgang: jeugdwerkleiders, voorgangers en ambtsdragers hebben een andere positie dan kinderen, tieners en jongeren.

Dat heeft effect op de onderlinge communicatie. Voor kinderen en jongeren is het vaak veel te moeilijk om hardop 'nee' te durven zeggen, en uit te spreken wat ze als ongemakkelijk of grensoverschrijdend ervaren.

2. Groei mee met grenzen

Kleine kinderen kunnen vaak knuffelig zijn, willen op schoot zitten, raken elkaar en de leiding graag aan. Naarmate kinderen ouder worden zal de grens van hoe dichtbij iemand mag komen eerder bereikt zijn. Aanraken en elkaar bloot zien wordt iets van het privé-domein. Realiseer je dat ook als leiding! Zelfs al heb je vroeger de luiers verschoond van bijvoorbeeld Emma of Boaz, en heb je geknuffeld en gestoeid met ze toen ze 6 waren. Als ze 10 zijn liggen lichamelijke grenzen (zien en aanraken) heel anders. Groei ook mee met die veranderende grenzen om een betrouwbare en veilige leiding te blijven.

3. Ook pijn in jouw groep

Je hebt vast een goede relatie met de kinderen in je groep. Je leeft mee. Je weet wat er speelt. En toch zul je niet alles weten van wat er speelt of ooit gespeeld heeft in het leven van een kind. Ook binnen de gemeente kunnen kinderen slachtoffer (geweest) zijn van geweld, pesten of misbruik. Wees alert op persoonlijke kwetsbaarheid wanneer je zulke onderwerpen in de groep aan de orde stelt. Sta open voor signalen van kinderen.

Omgangsregels

Hiermee bedoelen we afspraken over hoe je binnen een groep met elkaar omgaat. Het is goed om deze afspraken aan het begin van een seizoen te maken. Je maakt ze met elkaar en je houdt elkaar er aan. Jeugdwerkleiders binnen de gemeente kunnen met elkaar omgangsregels opstellen en vervolgens kunnen ze ook afspraken maken met de groep kinderen of jongeren waarmee ze werken.

Hoe maak je samen met je groep omgangsregels? En wat moet daar dan in? Klik [hier](#) voor voorbeelden en concrete ideeën om omgangsregels op te stellen.

Stel vertrouwenspersonen aan

Een belangrijk onderdeel van het opstellen van beleid voor veilig jeugdwerk is het aanstellen van twee vertrouwenspersonen (een man en een vrouw) binnen de gemeente. Een vertrouwenspersoon is een toegankelijk persoon, bij wie kinderen en jongeren terecht kunnen met hun vragen. Ook jeugdwerkleiders en andere gemeenteleden kunnen bij deze persoon terecht met hun vragen, vermoedens en meldingen. Vertrouwenspersonen kunnen ook zelf iemand benaderen.

Klik [hier](#) voor meer informatie over het profiel en de taken van vertrouwenspersonen.

Let op! Voor kinderen en jongeren kan de stap naar een vertrouwenspersoon groot zijn. Zij stappen niet zo snel naar een onbekende volwassene. Zij zullen wellicht eerder een volwassene die zij goed kennen in vertrouwen nemen. Dit zou een jeugdwerkleider kunnen zijn. Daarom is de rol van die jeugdleiding essentieel. De vertrouwenspersoon heeft dan voor de jeugdleiding vooral een rol van sparren, meedenken en adviseren.

Stel een plaatselijke meldcode op

Je kunt [dit concept](#) gebruiken om zelf aan te passen.

Vind en bind goede vrijwilligers

Het is niet altijd makkelijk om vrijwilligers voor het jeugdwerk te vinden. Je bent blij als iemand zich wil inzetten. Toch is het van groot belang dat je zorgvuldig blijft in het aanstellen van vrijwilligers. Beter iemand afwijzen als je twijfelt, dan het risico lopen dat het misgaat. Wees duidelijk over je verwachtingen, ook naar bestaande vrijwilligers.

Gedragscode

Het is belangrijk dat vrijwilligers en beroepskrachten binnen de gemeente in hun gedrag rekening houden met wat wenselijk en toelaatbaar is en dat ze zich bewust zijn van de kaders waarbinnen het jeugdwerk plaats moet vinden. Daarom is het goed om een gedragscode op te stellen. In een gedragscode staat wat binnen de gemeente van vrijwilligers en beroepskrachten verwacht wordt. Het is een officieel document dat door vrijwilligers en beroepskrachten bij de start van hun werk ondertekend wordt.

Klik [hier](#) voor een voorbeeld van een gedragscode.

Verklaring omtrent gedrag

Een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) is een verklaring waaruit blijkt dat het justitiële verleden van iemand geen bezwaar vormt voor het vervullen van een specifieke taak of functie in de samenleving. Justis, de screeningsautoriteit van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, screent (rechts)personen die een VOG aanvragen en geeft de VOG's af.

Onder bepaalde voorwaarden is het voor gemeenten van de Protestantse Kerk mogelijk om voor hun jeugdwerk vrijwilligers gratis VOG's aan te vragen. Je moet daarvoor in een beleidsplan hebben geformuleerd op welke manier je zorgt voor een veilige omgeving voor jullie kinderen en jongeren. Dit beleid moet op de website van je gemeente beschikbaar zijn. In dat beleid moet zijn opgenomen dat er een of meer vertrouwenspersonen zijn, dat de vrijwilligers na een selectieprocedure worden toegelaten en dat ze de gedragscode van jullie gemeente hebben ondertekend.

Op de [website gratisvog.nl](http://gratisvog.nl) lees je meer over de VOG en het in aanmerking komen voor een gratis VOG. Het aanvraagformulier voor de gratis VOG met daarop meer informatie vind je [hier](#).

Houvast voor jongeren
en hun gemeenten

3. Leren signaleren

Er bestaan allerlei lijstjes met signalen om te zien of er iets mis is bij kinderen. Die lijstjes zijn erg handig. Een uitgebreide signalenkaart vind je hier: www.signalenkaart.nl

Zie dergelijke lijstjes niet als objectieve meetlat. Gedrag is persoonlijk. Zo is het ene kind van nature wat stiller en voorzichtig in de groep, terwijl zo'n houding bij een ander kind juist alarmbellen doen rinkelen omdat het zich gewoonlijk anders gedraagt.

Daarnaast is het ook zo, dat niet ieder afwijkend gedrag een signaal is van misbruik of mishandeling. Een kind dat zich sinds kort snel boos en opvliegend gedraagt, heeft misschien ergens anders last van, zoals een aanstaande verhuizing, scheiding van ouders of een paar slechte cijfers op school.

Waar moet je op letten?

1. Gedrag dat afwijkt van iemands gebruikelijke doen en laten. Daarvoor moet je dus iemand al wel kennen.
2. Houding en uitstraling die anders dan anders zijn.
3. Ga af op je gevoel, negeer dat niet! Het klinkt misschien subjectief. Of voelt als op glad ijs. Toch begint het signaleren van een misstand altijd bij een persoonlijk niet-pluis gevoel. En dat is dus heel belangrijk.

Niet pluis-gevoel, en dan?

Maak je je zorgen om een kind? Word geen zwijgende omstander.

Ruwweg zijn er 3 routes te volgen, die we ontleen aan de vernieuwde meldcode voor professionals.

Route 1: bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling

Deel je vermoedens en beschrijf je signalen in vertrouwen met je teamgenoten, de vertrouwenspersoon van de kerk, een jeugdouderling, een pastoraal medewerker of predikant. Samen bepaal je wat een volgende stap is. Je kunt voor ruggespraak ook contact opnemen met Veilig thuis, of voor informatie met de zedenpolitie.

Route 2: bij signalen van mogelijk geweld- of seksueel grensoverschrijdend gedrag door een leider in het jeugdwerk

Maak je je zorgen over hoe een vrijwilliger of professional in het jeugdwerk een kind of jongere bejegt? Heb je een vermoeden van grensoverschrijdend gedrag gericht op een kind of jongere uit de kerk? Zoek ruggespraak bij de vertrouwenspersoon, een jeugdouderling, een pastoraal medewerker of predikant. Hij of zij kan je helpen te bepalen of er een vervolgstap nodig is en zo ja, welke.

Wanneer je een vermoeden hebt van seksueel grensoverschrijdend seksueel gedrag van een vrijwilliger of professional in de kerk, neem direct contact op met SMPR, het Meldpunt Seksueel Misbruik in de Kerk. Deskundigen denken met je mee.

Route 3: bij signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling

Deel je vermoedens en beschrijf je signalen in vertrouwen met je teamgenoten, de vertrouwenspersoon van de kerk, een jeugdouderling, een pastoraal medewerker of predikant. Samen weeg je de signalen en maak je de eerste beoordeling van de voorgelegde situatie.

Wanneer wordt geconstateerd dat er geen sprake is van leeftijdsadequaat gezond gedrag, wordt gecategoriseerd hoe ernstig het gedrag is. Hier kan het vlaggensysteem bij helpen. Zie www.vlaggensysteem.nl. Het vlaggensysteem heeft een uitgebreide lijst waarin de seksuele gedragingen van kinderen en jongeren in

verschillende leeftijdscategorieën (nul tot achttien jaar) zijn benoemd. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen gezond, experimenteel en (ernstig) grensoverschrijdend gedrag.

Bij alle vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag dienen de ouders van zowel het kind dat het gedrag vertoont als van het kind dat met het gedrag is geconfronteerd te worden geïnformeerd. Het is belangrijk om gedurende het traject dat volgt met ouders in gesprek te blijven. Daarnaast dient bij alle vormen gekeken te worden of het seksueel overschrijdende gedrag een signaal is van onderliggende problematiek.

Wie bepaalt welke maatregelen getroffen dienen te worden?

Houvast voor jongeren
en hun gemeenten

4. Als het misgaat

Wat doe je als je te horen hebt gekregen dat er seksueel misbruik heeft plaatsgevonden binnen jouw jeugdwerk?

1. Neem altijd eerst contact op met de politie.
2. Schakel ook SMPR (Meldpunt seksueel misbruik in de kerk) in. SMPR kan advies geven aan ambtsdragers of gemeenteleden die hebben ontdekt dat seksueel misbruik in de gemeente heeft plaatsgevonden en helpen je dit op de juiste manier aan te pakken.

**Heb je een *vermoeden* dat er seksueel misbruik heeft plaatsgevonden?
Of heb je een *niet-pluis gevoel*?**

1. Neem contact op met SMPR. Je kunt - als je wilt anoniem - je verhaal kwijt. Deskundigen denken met je mee over een eventuele volgende stap. Of:
2. Deel je vermoeden in vertrouwen met een predikant, iemand van het pastoraal team, een jeugdouderling of de vertrouwenspersoon van je kerk. Zij kunnen met je meedenken en hebben inzicht in de eventueel te nemen stappen.

Hoe dan ook: blijf er niet alleen mee zitten!

Protocol en extra informatie

In de Protestantse Kerk is er een protocol voor gemeenten die geconfronteerd worden met (seksueel) misbruik in pastorale en gezagsrelaties. Het protocol start als volgt: "U bent ambtsdrager en hoort van mogelijk misbruik. Wat moet u doen?" Het protocol is opgezet als een belastingformulier. Degene die van mogelijk misbruik heeft gehoord, volgt stapsgewijs een route die afhankelijk van de situatie leidt naar verschillende handelingsadviezen. Daarnaast vind je hieronder nog meer informatie die je richtlijnen biedt bij hoe te handelen als je weet of vermoedt dat er sprake is van seksueel misbruik in jouw jeugdwerk.

Downloads:

- [Protocol voor gemeenten die geconfronteerd worden met \(seksueel\) misbruik in pastorale en gezagsrelaties](#)
- [Folder SMPR \(Meldpunt seksueel misbruik in de kerk\)](#)
- [Gesprekshandleiding bij een melding](#)
- [Handleiding communicatie](#)

Houvast voor jongeren
en hun gemeenten

Meer weten

SMPR: Meldpunt seksueel misbruik in de kerk: www.smpr.nl

Augeo: Organisatie die professionals rond kinderen en ouders helpt en traint in signaleren, samenwerken en steun bieden in het veilig opgroeien: www.augeo.nl

Advies- en meldpunt huiselijk geweld en mishandeling: www.veiligthuis.nl

Verbeterde meldcode inclusief wegingskader:

https://www.kinderopvangtotaal.nl/content/uploads/sites/3/2018/07/Protocol-kindermishandeling-en-grensoverschrijdend-gedrag-voor-de-kinderopvang_2018_definitief.pdf

In veilige Handen: project veilig jeugdwerk van de Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV): www.inveiligehanden.nl

Stichting Chris: christelijk advies- en contactorgaan voor kinderen, jongeren en ouders: www.chris.nl

signaleren en duiden

Website met zeer uitgebreide checklists voor verschillende leeftijdscategorieën en verschillende misstanden (o.m. misbruik, huiselijk geweld en ontspoorde zorg): www.signalenkaart.nl

Vlaggensysteem: praktische methode voor het duiden van seksuele gedragingen van kinderen en jongeren: www.vlaggensysteem.nl

Houvast voor jongeren
en hun gemeenten